

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงบุคลิกลักษณะของชาติต่ออายุของชาติ ประเทศชาติใด ถ้าไร้เสียซึ่งวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แม้จะมีกำลังอำนาจเพียงใดก็ตาม ในที่สุดก็จะถูกกลืนชาติ เพราะจะต้องรับวัฒนธรรมของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง และในที่สุดก็จะสูญเสียบุคลิกลักษณะของตน (จันทงค์ ทองประเสริฐ, 2537)

ไทยเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองและมีวัฒนธรรมประจำชาติเป็นของตนเองมาช้านาน จากการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยพบว่า นับจากสมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาไทยมีวัฒนธรรมที่มีรากฐานที่มั่นคงและมีระดับสูงกว่าสมัยอื่น ๆ แม้ว่าสุโขทัยจะเสื่อมอำนาจลง วัฒนธรรมไทยก็ยังคงได้รับการทำนุบำรุงรักษาและสืบทอดอย่างมั่นคง ต่อมาจนสมัยรัตนโกสินทร์วัฒนธรรมไทยที่มีมาจากคนไทยเราก็ดำรงสร้างสรรค้ขึ้นมาเองเป็นมรดกสืบทอดกันมาและจากการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติต่างสังคมมาปรับใช้หรือนำมาใช้ทั้งหมด และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยโดยลำดับมา (ณรงค์ เสียงประชา, 2531)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำรัส ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศิลปกรรม จรรยา และศิลปวัฒนธรรม อันครบถ้วนทุกสาขา ที่สืบทอดกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอก ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่าและพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ รอบคอบ เพื่อมิให้สูญสลายหรือแปรสภาพไปทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้องทราบแก่ใจโดยตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้นั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537)

ปัจจุบันนี้สภาพสังคมไทยกำลังอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีสาเหตุจากการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจากพื้นฐานเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม การรับเอาความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การขยายตัวทางการศึกษา และการพัฒนาการเมืองการปกครองส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ประกอบกับการที่ระบบข่าวสารและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก กระแสวัฒนธรรมต่าง ๆ ไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทย เป็นผลให้มีการรับวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของความต้องการที่จะทันสมัยและก้าวหน้าอย่างขาดการเลือกสรรให้สอดคล้องกับรากฐานของวัฒนธรรมไทย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533)

สิ่งสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือ ยุคนี้เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร “information age” ระบบข่าวสารและการติดต่อเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก กระแสวัฒนธรรมจากต่างประเทศจึงหลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง เป็นผลให้ประชาชนและเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยปล่อยปละละเลยแบบแผน ค่านิยม และวิถีชีวิตอันดีงามของสังคมเดิม หันไปหลงใหลชื่นชมกับวัฒนธรรมต่างชาติอย่างขาดการเลือกสรร ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมทั้งในขั้นรุนแรงและขั้นวิกฤตหลายประการ

ปัญหาทางวัฒนธรรมขั้นวิกฤต มิได้เกิดเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น แต่กำลังเป็นปัญหาอันใหญ่หลวงของสังคมโลกที่มีการพัฒนาทางเทคโนโลยีและก้าวหน้าทางวัตถุสูง โดยไม่คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม สหประชาชาติและองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงได้ประกาศช่วงปี 2531-2540 เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development 1988-1997) โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประเทศสมาชิกได้มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีส่วนสร้างเสริมสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาและความเข้าใจในระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ประเทศไทยจึงได้เข้าร่วมดำเนินงานในทศวรรษโลก เพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537)

จากสภาพปัญหาต่างๆเหล่านี้ ทำให้สังคมไทยต้องสูญเสีย ทั้งคุณภาพชีวิตและคุณภาพของสังคม และจะสูญเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทยไปในที่สุด หากไม่มีการยับยั้งและแก้ไขก่อนที่จะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงดังกล่าว อย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้

จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการรณรงค์วัฒนธรรมไทย เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิด โคร่ครวญในการเลือกสรรวัฒนธรรมอื่น และปลูกฝังให้เกิดความซาบซึ้ง และภูมิใจในวัฒนธรรมไทย เกิดการตื่นตัวศึกษา ค้นคว้าสร้างความเข้าใจ นำไปประพฤติปฏิบัติและพัฒนาอย่างถูกต้อง อันจะส่งผลให้เกิดความสุขทั้งในวิถีชีวิตและสังคมส่วนรวมในที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537)

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย และได้มีนโยบายในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยตลอดมา ดังเช่น การประกาศใช้นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2524 การประกาศส่งเสริมค่านิยม 5 ประการ พ.ศ. 2525 ประกาศเรื่องแนวทางในการรักษาส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ.2529 ตลอดจนการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานแกนกลางของรัฐบาลในการดำเนินการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์แห่งชาติและหน่วยงานราชการอื่นๆ ช่วยประสานความร่วมมือในการพัฒนาวัฒนธรรมให้เข้าสู่ประชาชน เพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างจริงจังและกว้างขวางเป็นพิเศษตามนโยบายแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ระบุไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแห่งชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2533) ในขณะที่เดียวกันก็ได้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในหลักการข้อที่ 3 คือ

การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่และการรับวัฒนธรรม จากต่างประเทศ หรือจากภายนอกชุมชนจะต้องประสานควบคู่กันไป ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็ได้ให้ความสำคัญโดยกำหนดนโยบายด้านส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรมไว้ในข้อ 9 (5) คือระคมทรัพย์ากรทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชุมชนและท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด วิจัยและพัฒนากิจการศาสนา ศิลป วัฒนธรรม (บรรหาร ศิลปอาชา, 2538)

ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของชาติ จึงได้จัดทำแผนการพัฒนาศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ซึ่งมีรายละเอียดของนโยบายข้อที่ 10 อันเกี่ยวกับวัฒนธรรม คือ “ปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและให้มีการอนุรักษ์ ทำนุ ฟื้นฟู พัฒนาและเผยแพร่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) โดยได้กำหนดมาตรการในส่วนนี้ไว้คือ แลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ และประสานงานระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนาและการศึกษา เพื่อมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ เผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน อันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ความอบอุ่น ความเป็นปึกแผ่นและป้องกันความแปลกแยกแตกร้างของสมาชิกทั้งในเมืองและชนบท (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ดังในปีพุทธศักราช 2537 กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีการรณรงค์วัฒนธรรมไทยขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยและร่วมกันอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ โดยกำหนดให้ปี 2537 เป็นปี “ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย” โดยให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน และได้ขยายโครงการเป็นโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย โดยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ.2538-2540

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันที่ได้รับการคาดหวังและศรัทธาจากสังคมในการให้การศึกษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่เยาวชนในวัยเรียน คือ โรงเรียน เนื่องจากการคาดหวังดังกล่าวโรงเรียนจึงมีหน้าที่หลายประการ

บาลแลนไทม์ (Jeane H. Ballantine, 1983) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนในสังคมไว้ดังนี้

1. กระบวนการสังคมประกิด คือ การเรียนรู้เพื่อเป็นสมาชิกที่มีประโยชน์ของสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรม
2. การเลือก การฝึก และการจัดตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลในสังคม
3. การเปลี่ยนแปลง และการนำวิธีการใหม่ ๆ เข้ามา
4. การพัฒนาบุคคลและสังคม

เบรมเบค (Cole S. Brembeck, 1971) ได้กล่าวว่าโรงเรียนมีหน้าที่ 4 ประการ คือ

1. การให้การศึกษาในกระบวนการสังคมประกิด
2. การถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม
3. การเตรียมรูปแบบผู้ใหญ่ สำหรับเด็ก
4. การคัดเลือกนักเรียน บนพื้นฐานของความสำเร็จ

ภิญโญ สาร (2523) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของสถาบันศึกษาที่มีต่อวัฒนธรรมไว้ว่า “การอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นงานหลักของการศึกษา” โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม โดยการพิจารณาถึงการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นส่วนรวมของชาติ และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงของชาติและชุมชนนั้นๆ

ชนิตา รักษ์พลเมือง (2531) กล่าวว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ ระบบการศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทำหน้าที่ได้ดีที่สุด วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือการทำให้นักเรียนเข้าใจสังคมและโครงสร้าง รวมทั้งความสัมพันธ์ต่างๆ ในสังคม ในลักษณะนี้ การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดและบำรุงรักษาวัฒนธรรมในอดีต นอกจากนี้ยังปรับปรุง คัดแปลง แก้ไขวัฒนธรรมของชุมชนรุ่นก่อนให้เหมาะสมกับสภาพโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และในทางกลับกันทำหน้าที่ในการปรับปรุง คัดแปลงแก้ไขสมาชิกของสังคมให้เหมาะสมกับสภาพจริงของสังคม โดยการปรับปรุง คัดแปลงโปรแกรมการเรียนการสอนและหลักสูตรให้สอดคล้องกับสังคมหรือสภาพท้องถิ่น พร้อมทั้งปรับปรุงพฤติกรรมผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการของสังคม

การที่โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการให้การศึกษาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการคือ

1. การศึกษาทุกระดับมีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เรียน ดังจะเห็นได้จากความมุ่งหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติและความมุ่งหมายในหลักสูตรระดับต่างๆ

2. วิชาการที่ศึกษาเล่าเรียนกันอยู่ในสถานศึกษานี้ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเกือบทั้งหมด เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ศิลปะ วรรณคดี หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

3. ครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ นอกจากจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชาแล้ว ยังอบรมสั่งสอน และปลูกฝังให้ผู้เรียนมีกิริยา มารยาท ความประพฤติ หรือทัศนคติที่ถูกต้อง ดึงมารวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านวัฒนธรรม ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย

4. ชีวิตในสถานศึกษาสามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีแบบแผนของความคิดและการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมได้ทุกขณะ เช่น สังคมไทยยังนิยมยกย่องผู้อาวุโสหรือผู้ที่มีพระคุณ สถานศึกษาต่างๆก็จะจัดให้มีพิธีไหว้ครู หรือกิจกรรมอื่นที่สอดคล้องกับประเพณีดังกล่าว (ธีรวัฒน์ นิจนตร, 2528)

โรงเรียนนอกจากจะมีบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมแล้ว ยังมีบทบาทในการสร้างวัฒนธรรม เผยแพร่วัฒนธรรม ดังที่ รัตนา ตุงคสวัสดิ์ (2528) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนประถมศึกษา มีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรม กล่าวคือเมื่อโรงเรียนสอนสิ่งใหม่ สิ่งใหม่นั้นก็จะเผยแพร่ไปถึงบ้านและชุมชนเช่น การสอนเรื่องโภชนาการและสุขภาพอนามัยในชุมชน การสอนสิ่งใหม่ รวมทั้งการปลูกฝังทัศนคติ คุณค่า และการมองโลก เป็นสิ่งซึ่งช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยเฉพาะในสังคมซึ่งกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น ในสังคมไทยปัจจุบัน คนจะสนใจการแข่งขันมากกว่าการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เช่น ในสมัยก่อน

เนื่องจากบทบาทที่สำคัญของโรงเรียนที่มีต่อการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยมีมาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดนโยบายข้อที่ 3 และมาตรการด้านส่งเสริมการศึกษาดังนี้ นโยบายข้อ 3 ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้เรียนรู้ เห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนา ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งให้มีความเข้าใจในศิลปะและวัฒนธรรมนานาชาติ เพื่อให้สามารถเลือกรับและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) มาตรการมีดังต่อไปนี้

1. ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ โดยเน้นการเข้าใจคุณค่าและความหมายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้นๆ

2. ให้สถานศึกษาดำเนินการหรือร่วมมือกับท้องถิ่นจัดกิจกรรมที่เป็นการฟื้นฟู อนุรักษ์ และปรับประยุกต์ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

3. กระตุ้นให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เผยแพร่กิจกรรม และข้อเสนอเทศทางศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ของชาติ ของนานาชาติให้มากยิ่งขึ้น

4. ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แพร่หลายเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

กรุงเทพมหานคร ในฐานะที่เป็นเมืองหลวง และเป็นที่ตั้งของสถาบัน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการสื่อสารที่ทันสมัย กรุงเทพมหานครจึงเป็นแหล่งรับความรู้ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ จากต่างประเทศอยู่เสมอ ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ ความเป็นศูนย์กลางดังกล่าวสามารถยืนยันได้จากการมีสถานศึกษาทุกระดับตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ในสัดส่วนที่ต่างจากเมืองอื่นๆเป็นจำนวนมาก สถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศส่วนใหญ่ล้วนตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและทดลองของวิทยาการในประเทศอีกด้วย

องค์ประกอบสำคัญดังกล่าว ทำให้กรุงเทพมหานครดำรงความเป็นศูนย์กลาง และยังคงบทบาทสำคัญต่อการปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ผลการพัฒนาประเทศไทยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้ประชากรเมืองเติบโตมากกว่าร้อยละ 6.7 ต่อปี ประชากรเหล่านี้ได้กระจุกตัวเป็นอย่างมากอยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นติดอันดับ 1 ใน 15 ของโลก ประชากรในกรุงเทพจะเพิ่มจาก 6.3 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2534 เป็น 6.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2539 ซึ่งยังไม่นับรวมประชากรจากจังหวัดอื่นที่หลั่งไหลเข้ามาประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานครในลักษณะที่เข้ามาอยู่ชั่วคราวอีกกว่า 2 ล้านคนเกือบทุกปี จากตัวเลขดังกล่าวเป็นข้อยืนยันได้แน่นอนว่าความแออัดของกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การเพิ่มโตอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานคร และการขยายตัวของประชากรในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาการเติบโตของชุมชน (สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร, 2534) ซึ่งเป็นที่รวมของคนที่มีสภาพสังคมเศรษฐกิจ จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมต่างกัน เด็กๆในสังคมเมืองหลวงจึงมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะเฉพาะของเด็ก และลักษณะของครอบครัวที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน (กมล รอดคล้าย, 2536)

ฉะนั้นกรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือการจัดการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 เพื่อให้เด็กทุกคนในกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วกัน และกำหนดให้จัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาอายุมากกว่า 5 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา โดยเพิ่มจากการจัดการศึกษาภาคบังคับอีกภาระกิจหนึ่ง โดยมีส่วนราชการที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เรียกว่า สำนักการศึกษา ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด 427 โรงเรียน นักเรียน 246,190 คน ครู 13,018 คน (กรุงเทพมหานคร, 2538) โดยโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีบทบาทในการจัดประสบการณ์และทักษะเบื้องต้นดังนี้

1. เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเด็กในชุมชนแออัดและเด็กที่เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครองได้เข้าเรียนจนจบหลักสูตรประถมศึกษาโดยมุ่งเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางวิชาการและทางด้านอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคม มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความสำนึกในความเป็นคนไทย และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานสูงขึ้นและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นทักษะกระบวนการให้นักเรียนมีความรู้ทักษะพื้นฐานในด้านการคิดวิเคราะห์และสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. เพื่อให้เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับและผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา หรือการศึกษาด้านอาชีพ รวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษาเป็น 9 ปี โดยดำเนินการตามความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

4. เพื่อให้นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีการเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิมเข้าใจพัฒนาการตามยุคสมัยสามารถเลือกสรรศิลปอดวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม (กรุงเทพมหานคร, 2538)

นอกจากกรุงเทพมหานครจะรับผิดชอบในด้านการจัดการศึกษาภาคบังคับแล้ว ยังได้รับนโยบายในเรื่องของวัฒนธรรม รัฐบาลได้กำหนดกรอบและทิศทางให้หน่วยราชการรวมทั้งกรุงเทพมหานครนำไปปฏิบัติ จัดทำแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขสภาพสังคม

ที่อยู่ในขั้นวิกฤตอันเนื่องมาจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ การนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตมากขึ้น ทำให้ระบบนิเวศน์วิทยาเปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลาย เกิดมลพิษต่าง ๆ และมีการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาเป็นแบบอย่าง โดยขาดการประสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบทบาทหน้าที่ของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ระบบโครงสร้างและประเพณีดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป สังคมให้ความสำคัญกับอิทธิพลของเงินและอำนาจมากกว่าคุณงามความดีของบุคคล ประชาชนถอยห่างจากความศรัทธาและความเชื่อในศาสนาซึ่งเคยเป็นหลักในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดความเสื่อมทางศีลธรรมและจริยธรรมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวสมควรดำเนินการแก้ไขโดยเร่งด่วน กรุงเทพมหานครจึงได้กำหนดมาตรการดำเนินงานไว้เป็นแนวทาง คือ การแก้ไขในระดับประชาชนทั่วไป และการปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกตั้งแต่เยาว์วัยแก่นักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยจัดทำแผนงานการศึกษาและวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครฉบับที่ 4 (พ.ศ.2535-2539) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในข้อ 2.4 ด้านวัฒนธรรมคือ

1. เพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นให้มีความเจริญทางจิตใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. เพื่อให้ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีการเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิม เข้าใจพัฒนาการตามยุคสมัย สามารถเลือกสืบสาน สืบทอด วัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2534)

แนวนโยบายในการดำเนินงานคือ

1. เสริมสร้างให้ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสมบัติที่ดีที่ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลรักษา ฟันฟู อนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่

2. ส่งเสริมให้ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาฟันฟู สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

3. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2534)

เป้าหมายในการดำเนินงานคือ

1. ประชาชนใน 38 เขต นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน

1.1 มีระเบียบวินัย มีความซื่อตรง มีความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม มีจริยธรรมและศีลธรรม

1.2 มีทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ ว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ มีผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคน เป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา และฟื้นฟู

1.3 มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชน

1.4 มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

1.5 มีการดูแล รักษา ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่คนตรี นาฏศิลป์ ศิลปการแสดงพื้นบ้านของไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปหัตถกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนา (สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2534)

เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา จึงส่งเสริมให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน ระดับสำนักงานเขต 38 เขต และสำนักการศึกษา จัดดำเนินการโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย โดยมีวัตถุประสงค์คือ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรุงเทพมหานคร, 2538)

1. เพื่อกำหนดแนวทาง การดำเนินงานด้านอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

2. เพื่อสร้างค่านิยมพื้นฐาน และลักษณะนิสัยให้นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม และนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่า มาใช้เป็นสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสม

3. เพื่อสร้างทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ และสำนึก ให้นักเรียนตระหนักว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติของทุกคน ซึ่งจะต้องร่วม

กันรับผิดชอบในการทำนุบำรุง และดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย

4. เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยน เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมภายใน และระหว่างประเทศ โดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้าใจและภาพพจน์อันดีระหว่างนักเรียนทั้งต่างจังหวัดและต่างประเทศ

ตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย แสดงให้เห็นว่าบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร มีบทบาทด้านวัฒนธรรมปรากฏชัดเจน 3 ข้อ คือ บทบาทด้านอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และบทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

จากบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษานั้นเอง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยที่ยอมรับกันโดยทั่วไปคือ (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2531) บทบาทในการสอนได้เป็นอย่างดี บทบาทในการอบรมแนะแนวการปกครอง บทบาทในการทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน บทบาทในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชน และบทบาทในการเป็นครูชั้นอาชีพ เช่น รู้จักยึดถือขนบธรรมเนียมของครูที่เป็นครูอย่างเคร่งครัด และรู้จักส่งเสริมตนเองให้งอกงามทางวิชาการศึกษาอยู่เสมอ

จะเห็นได้ว่านอกจากบทบาทในการสอนอบรมนักเรียนแล้ว ครูยังมีบทบาทในการทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ฉะนั้นการดำเนินงานในโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแต่งตั้งครูอาจารย์เพื่อดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยครูหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมและครูฝ่ายกิจกรรม ซึ่งมีบทบาทในการรับผิดชอบโครงการ คือ (ประภาพรรณ สุวรรณสุข, 2524)

1. จัดกิจกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน
2. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมนักเรียน
3. พิจารณาโครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสนอหัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาอนุมัติ

4. จัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจทุกภาคเรียน

5. จัดให้ครู อาจารย์ในโรงเรียน ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา รับผิดชอบ
 ดำเนินงานกิจกรรมทุกกิจกรรม

6. วิเคราะห์วิจัย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อประเมิน
 ผลงาน

เมื่อพิจารณาบทบาทของครูฝ่ายกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าครู
 ฝ่ายกิจกรรมโดยเฉพาะครูฝ่ายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยน
 วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา เป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานหรือรับรู้
 บทบาทการปฏิบัติกิจกรรมตามบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
 ตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการ คือ

1. บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
2. บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
3. บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจใคร่จะศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม
 และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
 ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม ตามโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยน
 วัฒนธรรมไทย ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาบทบาทที่
 ปฏิบัติจริงของโรงเรียนในโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
 ไทย ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม ในบทบาท 3 ด้าน คือ บทบาทด้านการอนุรักษ์
 วัฒนธรรมไทย บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยน
 วัฒนธรรมไทย ว่ามีการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับนโยบาย วัตถุประสงค์ของ
 โครงการอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ และมีข้อเสนอแนะในการแก้
 ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายแนวปฏิบัติ
 แก่โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยน
 วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพ และ
 เหมาะสมกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนได้
 ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
 ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิจัย บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้านคือ
 - 1.1 บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
 - 1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
 - 1.3 บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย
2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือครูฝ่ายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2538-2539 ใน 38 สำนักงานเขต

วิธีดำเนินการวิจัย

ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

ครูฝ่ายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2538-2539 โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 427 โรงเรียน จาก 38 เขต จำนวน 427 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเลือกสำนักงานเขต ผู้วิจัยพิจารณาทุกสำนักงานเขตในกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแต่ละสำนักงานเขตมีจำนวนโรงเรียนรวมทั้งหมด 427 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 การเลือกโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเน (ประคอง วรรณสุด, 2535) ที่ระดับความมีนัยสำคัญเป็น 0.5 ได้จำนวน 206 โรงเรียน ในการพิจารณากลุ่มตัวอย่างโรงเรียน เนื่องจากกรุงเทพมหานครไม่ได้มีการแบ่งเขตพื้นที่การปกครองเป็นเขตชั้นนอกและเขตชั้นใน เพราะมีจำนวนสำนักงานเขตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการแบ่งเป็นเขตชั้นนอกและเขตชั้นใน ผู้วิจัยจึงพิจารณากลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจากการแบ่งขนาดโรงเรียน 3 ขนาด โดยใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 0-400 คน จำนวน 198 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 401-800 คน จำนวน 134 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 801 คนขึ้นไป จำนวน 95 โรงเรียน

(กรุงเทพมหานคร, 2539)

เพื่อให้ได้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรครบทุกสำนักงานเขต เพื่อนำมาศึกษาถึงบริบทของสังคมตามพื้นฐานการศึกษาด้านต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อโรงเรียนทั้งในด้านที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนร้อยละ 50 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละขนาดโรงเรียนของแต่ละสำนักงานเขต ได้จำนวนโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 236 โรงเรียน

ขั้นที่ 3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างครู ฝายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในขั้นที่ 2 โรงเรียนละ 1คน จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครูทั้งสิ้น 236 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจคือ แบบสอบถามสำหรับครูฝายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพที่ปฏิบัติจริงของผู้ตอบ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของโรงเรียนในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน คือ

1. บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
2. บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
3. บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

ลักษณะของแบบสอบถามในตอนนี้เป็นแบบเลือกตอบและเติมคำ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิด

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ครูฝายกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์ในเรื่องบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะอื่นๆที่นอกเหนือจากคำถามในแบบสอบถาม การสัมภาษณ์นี้จะสัมภาษณ์ครูฝายกิจกรรมในโครงการนี้ของโรงเรียนที่มีบทบาทดีเด่น 10 โรงเรียน รวม 10 คน โดยพิจารณาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติบทบาททุกด้าน และนักเรียนเคยได้รับการคัดเลือกไปเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ โดยสำนักงานการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

3.1 ขอนหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทำวิจัย

3.2 ขออนุญาตผู้อำนวยการสำนักงานเขตและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อจัดส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์

3.3 ทำจดหมายถึงผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 ส่งแบบสอบถามให้ครูฝ่ายกิจกรรมการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ พร้อมซองที่จำหน่ายถึงผู้วิจัยและติดแสตมป์สำหรับส่งกลับคืน

3.5 ประมาณสัปดาห์ที่ 3 หลังจากส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยโทรศัพท์ถึงผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อกล่าวขอบคุณที่ให้ ความร่วมมือ และในกรณีที่ยังไม่ได้รับตอบแบบสอบถามกลับคืน เพื่อขอความร่วมมือใน การตอบและส่งคืนอีกครั้ง

3.6 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยออกไปสัมภาษณ์ครูฝ่ายกิจกรรมในโครงการ อนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติงานดีเด่น จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 โรงเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทที่ปฏิบัติจริง ในบทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย คือนำระดับการปฏิบัติจริงที่ได้จากแบบสอบถามมาแจกแจง ความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และแบ่งการวิเคราะห์บทบาทของโรงเรียน โดยแยก ตามขนาดของโรงเรียนออกเป็นด้าน ๆ ในแต่ละด้านได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น รายชื่อ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนคำถามปลายเปิดนำมารวบรวม สรุป

4.3 วิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติจริงในบทบาทด้านการ อนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา โดย

การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง โดยแยกตามขนาดของโรงเรียน

4.4 ปัญหาและอุปสรรคเพิ่มเติม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด นำมาสรุป รวบรวม

4.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติจริงใน บทบาทด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นแบบ สอบถามปลายเปิด นำมารวบรวมสรุป

4.6 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำเสนอในรูปความเรียง เพื่อ เสริมในการสรุปและอภิปรายผล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติจริงในหน้าที่ ภารกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ตาม โครงการที่วางไว้ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มาอันแสดงถึงความเจริญงอกงามทางด้านวัตถุและจิตใจ เป็นมรดกตกทอดกันมาอันเป็น แนวทางให้คนในสังคมกลุ่มนั้นดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

บทบาทการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย หมายถึง การปฏิบัติจริงในหน้าที่ ภารกิจ และกิจกรรมต่างๆและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการดำรง รักษาวัฒนธรรมไทยให้คง อยู่ตลอดไป

บทบาทการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หมายถึง การปฏิบัติจริงในหน้าที่ ภารกิจ และกิจกรรมต่างๆและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางด้าน วัฒนธรรมไทย

บทบาทการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย หมายถึง การปฏิบัติจริงใน หน้าที่ ภารกิจและกิจกรรมต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านวัฒนธรรม เพื่อให้ คนไทยและคนต่างชาติที่เข้ามาภายในประเทศหรือนอกประเทศได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ อันดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งโรงเรียนเป็น 3 ขนาด ตามเกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียน ตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 0-400 คน จำนวน 198 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน 401-800 คน จำนวน 134 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 801 คนขึ้นไป จำนวน 95 โรงเรียน

ครูฝ่ายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของโรงเรียน หมายถึง ครูหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม หรือครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมในโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมของโรงเรียน

การรับรู้ หมายถึง การยอมรับ การรับทราบ การพบเห็นของครูฝ่ายกิจกรรมเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม ซึ่งสามารถศึกษาได้จากข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ถือเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงาน หรือสถานศึกษาในจังหวัด หรือภาคอื่น ๆ ได้ทราบบทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย